

levák a písmo pro leváky

aneb

potřebují leváci pro sebe zvláštní písmo?

Levák a písmo pro leváky?

název školy: Střední škola pedagogická, hotelnictví a služeb,
Komenského 3, Litoměřice

autor: Mgr. Ivo Vodička

anotace: výukový materiál navazuje na vysvětlení metody psaní leváků (viz 07. Leváci a leváctví - Metoda horního psaní leváků a 10. Leváci a leváctví - Metoda dolního psaní leváků)

klíčová slova: spojité a nespojité písmo, script, stranovost písma, školní vzor písma, Comenia Script, D'Nealian, písmo pro leváky

cílová skupina: žáci středních pedagogických škol, učitelky mateřských a základních škol

- ▶ **Školní vzor písma**
- ▶ **Spojité a nespojité písmo**
- ▶ **Co ovlivňuje tvorbu školního písma**
- ▶ **Je písmo pro praváky vhodné i pro leváky?**
- ▶ **Je nutné tvořit písmo pro leváky?**

Školní vzor písma

- ▶ školní vzor písma je téma prastaré, protože každá středověká písařská dílna a pozdější škola dávala vzor, kterým se má psát – tyto vzory se v dějinách střetávaly a často byly hodnoceny jako novotářské, moderní, stejně jako úpadek řemesla a kultury
- ▶ současný vzor školního spojitého písma vychází z krasopisného psaní 18. a 19. století, kdy psaní ovládali profesionální úřední písaři. Vzhledem k použitým psacím materiálům, jako je husí brk a především ocelové pero, inkoust a nehlazený papír, se vyvinulo psaní co nejvíce jednotážné, aby se pero nemuselo častokrát namáčet do inkoustu
- ▶ každý rozjezd pera byl kritický v tom smyslu, že kdykoli se mohla nekontrolovaně spustit kapka inkoustu a znehodnotit již započatou písemnost.
- ▶ současná nespojitá školní písma se odkazují na renesanční psací princip přiřazování písmen

Školní vzor písma není krasopis!

- ▶ krasopisné písmo bylo pro školní účely značně zjednodušeno tak, aby se jej mohla naučit celá populace dětí. Proto dnes nehovoříme o krasopisu - zjednodušování tvarů postupuje úpravami dodnes. Nejzásadnější úpravou prošlo školní písmo v roce 1930, 1932, 1954 a v letech devadesátých.
- ▶ v současné době se objevují i názory, že rukopis je v době počítačové sazby a záplavy tištěných textů přežitek - pravdou je, že lidé v intelektuálních a úřednických povoláních rukou píšou jen přípravné texty a osobní poznámky, ale oficiální texty finalizují počítačovou sazbou
- ▶ ▶ ▶ to však neznamená, že nácvik rukopisného písma ztratil opodstatnění - školáci a zejména středoškoláci napíšou ručně velmi mnoho textů, nácvik psaní přináší celou řadu volných vlastností!

Vývoj české předlohy školního písma: patrné je postupné zjednodušování tvarů.

Rovněž je vidět, že písmo měnilo šířku stopy, protože se psalo ocelovými perky s plochým hrotem namáčeným v inkoustu.

a b c c d e f g h i j k l m n o p	A B C C D E F G H I J K L M N O P
a b c c d e f g h i j k l m n o p	A B C C D E F G H I J K L M N O P
a b c c d e f g h i j k l m n o p	A B C C D E F G H I J K L M N O P
a b c c d e f g h i j k l m n o p	A B C C D E F G H I J K L M N O P
a b c c d e f g h i j k l m n o p	A B C C D E F G H I J K L M N O P
a b c c d e f g h i j k l m n o p	A B C C D E F G H I J K L M N O P
a b c c d e f g h i j k l m n o p	A B C C D E F G H I J K L M N O P
a b c c d e f g h i j k l m n o p	A B C C D E F G H I J K L M N O P
a b c c d e f g h i j k l m n o p	A B C C D E F G H I J K L M N O P
a b c c d e f g h i j k l m n o p	A B C C D E F G H I J K L M N O P

q r s s t u v w x y z	Q R S S T U V W X Y Z
q r s s t u v w x y z	Q R S S T U V W X Y Z
q r s s t u v w x y z	Q R S S T U V W X Y Z
q r s s t u v w x y z	Q R S S T U V W X Y Z
q r s s t u v w x y z	Q R S S T U V W X Y Z
q r s s t u v w x y z	Q R S S T U V W X Y Z
q r s s t u v w x y z	Q R S S T U V W X Y Z
q r s s t u v w x y z	Q R S S T U V W X Y Z
q r s s t u v w x y z	Q R S S T U V W X Y Z
q r s s t u v w x y z	Q R S S T U V W X Y Z

} 1849
 1881
 1884
 1895
 1909
 1916
 1921
 1929
 1930
 1932
 1954

Vývoj české předlohy školního písma z jiného zdroje.

Písmo se naučil každý, ale...

- ▶ umí každý posoudit vhodnost, nebo nevhodnost konkrétní varianty písma pro školáky?
- ▶ protože každý se naučil psát a píše, má také různé životní zkušenosti, které se týkají vzoru písma – platí to, že jak každý píše, tak myslí, že je to dělá správně, protože si to prostě celým svým životem prověřil
- ▶ na školní vzor písma jsou tak veřejností kladeny velmi často úplně protichůdné požadavky
- ▶ ▶ ▶ jiné požadavky mají učitelé směřující ke společnému vzoru (navíc konzervativci proti experimentátorům), jiné mají grafologové, kteří jsou rádi za co nejvíce individualizované písmo, které specificky odráží vlastnosti písaře, jiní chtějí, aby písmo svou výtvarnou podobou odráželo charakter své doby, a tak dále a tak dále...

Školní vzor písma tak nakonec musí splňovat řadu parametrů, které jsou ve výsledku kompromisním řešením mezi dobově estetickými, kulturně-historickými, technickými, osobními preferencemi a i různými praktickými požadavky pro jeho realizaci!

Školní vzor spojitého jednotážného písma

Spojité jednotažné písmo pro školní účely:

- ▶ jeho podoba a konstrukce podléhala tomu, že nejlépe odpovídalo možnostem psacího náčiní, tedy grafitové tužky a ocelového pera namáčeného do inkoustu na tehdy ve školách používaný málo kvalitní nehlazený papír
- ▶ jednotažnost omezovala počet nasazení psacího prostředku - pera - každé nasazení a rozjezd byl kritický, protože nové rozjetí se často nepovedlo a muselo se znovu namáčet, což při psaní velmi zdržovalo, často se spouštěly celé kapky inkoustu, které se rozmazávaly, prosakovaly se papírem nebo se musely savým papírem vysušovat - to opět zdržovalo práci především se skupinou žáků, o čistotě provedení raději mnohdy nemluvě
- ▶ ▶ ▶ řešením bylo právě spojité písmo, které celou řadu těchto obtíží alespoň omezilo... Novým vynálezem pak bylo plnicí pero, které jednotažnost písma navíc podpořilo.

Je potřeba vědět, že:

- ▶ nepoužití jedné, někdy i více nesprávných prvků při psaní neznamená, že výsledek psaní se musí nutně odlišovat od psacího vzoru
- ▶ nedostatky jsou ale kompenzovány větší námahou při psaní, únavou a obtížemi s psaním dlouhých textů
- ▶ školní výuka směřuje k položení společných základů psaní, ale z různých důvodů se písmo i způsob psaní z různých důvodů individualizuje
- ▶ k záměrné osobní individualizaci písma dochází u děvčat dříve než chlapců v období dospívání, ale ne u všech dětí stejnou měrou - učitelé zaznamenávají zájem o přetváření písma a experimenty s vlastním písmem na počátku už 2. stupně ZŠ
- ▶ ▶ ▶ grafologové a volnomyšlenkáři jásají - učitelé to prožívají těžce jako svou zmařenou práci

Ocelová perka se vyráběla pro školní účely běžně od poloviny 19. století - perko mírně stínuje, hrot je ostrý a tvrdý, takže na nerovném papíru zadrhává, pracnost byla při tvorbě zápisu byla vysoká, rychlost psaní byla oproti tomu nízká.

Plnicí pera zjednodušila psaní, vyřešila hlavně problém častého namáčení a tvrdosti hrotu. Dnešní plnicí pera mají na konci hrotu navařenou kuličku z tvrdokovu, která po papíře a po spouštěném inkoustu dobře klouže. Jeho stopa však nestínuje, takže se změnil profil písmen. Problém častých rozjezdů zůstal, takže plnicímu peru také vyhovuje spojitě písmo.

Pro uchopení grafitové tužky, pastelky, ocelového pera v násadce a plnicího pera je nejvýhodnější špetkový úchop.

Milá Ivo!

Jsem na láboře. Spíme ve
staněch. Chodíme se koupat.

Hrajeme hry. V pátek bude

láborák.

Jana

Opiš stejně krásně.

Text napsaný podle současné předlohy školního spojitého písma.

Joghurt ist aus Milch.

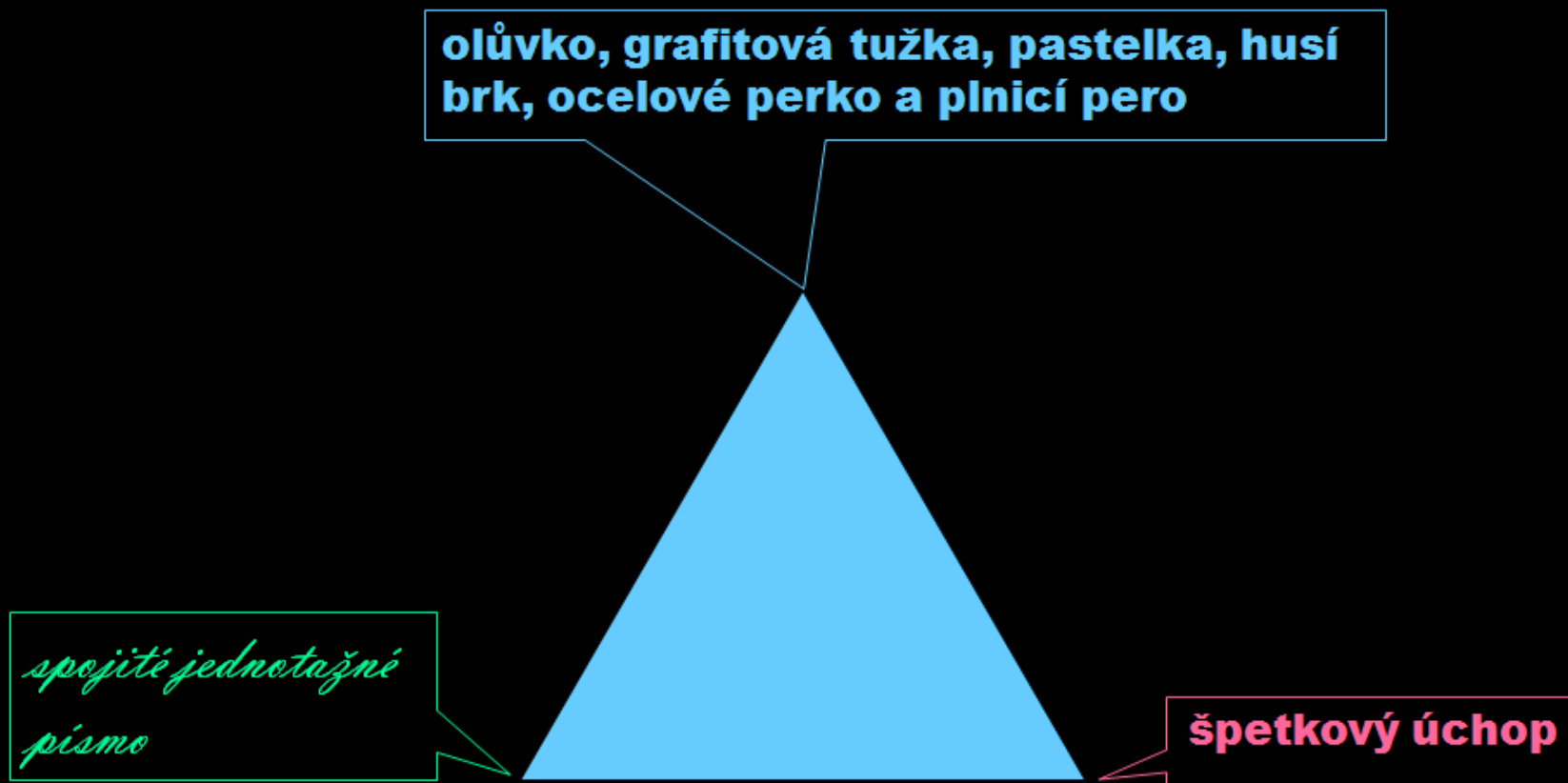
An Fingern sind Nägel.

Gänse haben Flügel.

Dieser Junge ist fröhlich.

Jacken halten uns warm.

Ukázka současné písanky ze SRN - podoba písma je zajímavá tím, že zjednodušuje zejména tahy velkých písmen, ale ponechává jednotažnost. Snaží se tedy kombinovat jednoduchost a přímočarost nespojitého písma se spojováním, které písáře vede k jasnému vymezení hranic slov i plynulosti psaní.

Tyto tři faktory jsou v souladu a tvoří zažitý, lety praktikovaný a osvědčený způsob psaní.

a b c	A B C	0
č d ě	Č Ď ě	1
e f g	E F G	2
h ch i	H Ch I	3
j k l	J K L	4
m n ň	M N Ň	5
o p r	O P R	6
ř s š	Ř Š ſ	7
t ť u	T Ť U	8
ü v y	V Y Z	9
z ž	Ž	

Současná podoba vzoru školního písma: z praxe je známo, že některá písmena jsou pro nácvik i používání velmi tvarově složitá a na psaní obtížná - z malé sady jsou to písmena „k“ a „f“.

U velké sady je situace mnohem horší - některá písmena děti ani dospělí pro jejich složitost nepíší (DEFGXY) a nahrazují je automaticky skriptem, jiná pak velmi zjednodušují.

Znáš dobře všechna písmena?

a	A	a A	m	M	m M
b	B	b B	n	N	n N
c	C	c C	o	O	o O
č	Č	č Č	p	P	p P
d	D	d D	r	R	r R
e	E	e E	ř	Ř	ř Ř
f	F	f F	s	S	s S
g	G	g G	š	Š	š Š
h	H	h H	t	T	t T
ch	Ch	ch Ch	u	U	u U
i	I	i I	v	V	v V
j	J	j J	y	Y	y Y
k	K	k K	z	Z	z Z
l	L	l L	ž	Ž	ž Ž

19. listopadu

kobylka luční; do Přibyslavi;
 nový příbytek; bílil bys; hbitě
 vybíhá; sbytek plátna; paní bylná;
 neznamá bylost; dlouhý bič;
 rozbité hodiny; dětské nádobíčko;
 starobylá srubla; sbytečná o-
 sárka; sbíráme byliny; prohraná
 bitva; lehké řivobyli; dobrá nabídka;
 nabídka vaíčarů

Velmi pěkný úkol. Chválím.

Vzor psacího písma ze slabikáře roku 1967 a písmo horního leváka
 v 2. třídě (rok 2001).

š š š

š š š š š š š
š š š š š š š š š

šála šála šála

šaly šaly šaly

Opiš ze strany 33

šip šal

koš myš košík

šipek šunka šásek

t T T

Týna

T T T T T T

T T T T T T T T

T T T T T T T T

Týna Týna Týna

Tom Tom Tom Tom

sa sy po au je ni

lu my

Současná žákovská práce 1. ročník.

ol ol ol ol ol ol

jola jola jola

jolo! jolo! jolo!

jula jula jula

julo! julo! julo!

jaja jaja jaja

jajo! jajo! jajo!

P P

Pepa

P P P P P P P P

P P P P P P P P P P

Pp Pp Pp Pp Pp

Pu Pu Pu Pu Pu

Pa Pa Pa Pa Pa

Pe Pe Pe Pe Pe

Pepa Pepa Pepa

Současná žakovská práce, 1. ročník.

Z DENĚK - MILER
 HANA DOSKOČILOVA
 JAK KRTEK
 UZDRAVIL MYŠKU

Nabral heřmánky
 plnou náručí a honem
 uvařil čaj.

MATRICARIA CHAMOMILA

Současná žákovská práce, 2. ročník - u nápodoby tiskacího písma je vidět větší nejistota než u písma spojitého.

Nevýhody spojitého písma

- ▶ tvary některých velkých písmen jsou velmi zastaralé, tvarově složité; malá abeceda je čitelnější a přehlednější - přesto jsou některá písmena na nácvik i čtení složitá: f, k, y, j a další
- ▶ písmo je zatíženo mnoha kličkami a změnami směru psaní
- ▶ je více náchylné k individualizaci osobního rukopisu
- ▶ nabourává ho požadavek používání skriptu v úředních, technických a poštovních dokumentech, stejně jako používání nadpisů, pro nemožnost skládat iniciálové zkratky a zkratková slova
- ▶ ▶ ▶ písmo ale vychází z přirozeného pohybu pravé ruky od středu těla ven a má řadu výhod: jednotažnost, plynulost, rychlost, estetičnost (samozřejmě vycházející z hloubi 19. století), návaznost na tradici, která spojuje generace, jasné ohraničení slov - učí vytrvalosti, trpělivosti a pořádku, zdokonaluje motoriku prstů a ruky hlavně jemnými krouživými pohyby.

Před nápravou

Kapov má supiny, pytlak se sije
pytle, & by lúčtan je porušová
roslina, nepodívám si na
něpřek, dívá se sama na to,
nedokáže let je klýbky, pytlak
nastavil uke, nastava sašíves
kerkou nást, skřís se knihu,

Po nápravě

stromy. Na pouli si koupíme
cukrovou vodu. Pojdme si hrát.
Kdyby byl Babrov, kde jsou Věd na
my, dal bych ti kubiček na obě
strany. Nerob balíček! Tuhle
květinu malujeme každý den. Jak dlouho
trvá cesta do nejbližší vesnice. Nikdy

Děti s poruchami psaní a dalšími obtížemi mohou zdokonalovat své písmo pod vedením speciálně vyškolených učitelů přímo na školách nebo v PPP. Speciální grafomotorická cvičení pod vedením specialistů jsou schopna „narovnat“ žákovu písmo, ale jen v tom případě, že je ochoten spolupracovat on i jeho rodiče.

Čitelnost písma

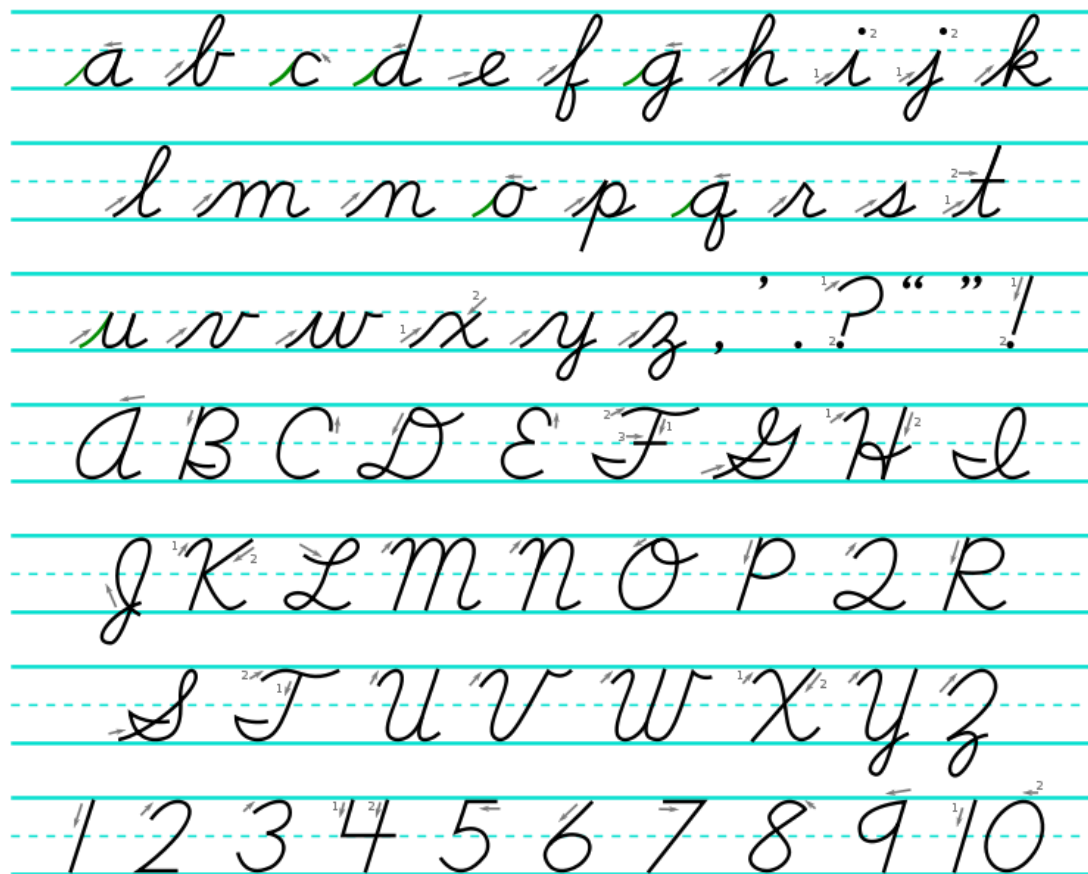
- ▶ je pojem, který se stal součástí argumentace, která se týká vhodnosti, nebo nevhodnosti té či oné varianty písma
- ▶ přestože tento parametr většina lidí, a to i oborníků, používá, nikde není obsah tohoto pojmu definován
- ▶ obecně není definováno, kdy už konkrétní rukopis čitelný je, nebo není, protože to závisí od schopností a zkušeností toho, kdo, kdo rukopis čte a posuzuje – učitelé, protože denně pracují s žákovskými rukopisy, obvykle přečtou všechno, protože mají dlouholetou zkušenost a navíc ještě přečíst práce žáků musí
- ▶ ▶ ▶ zřejmě tedy platí, že pokud máme vzorovou podobu písma „v oku“ a známe i velké množství individualizovaných podob tohoto vzoru, pak jsme „nosiči velké čitelnosti“ tohoto vzoru. Pokud ovšem „nemáme načteno“, písmo je samozřejmě nečitelné. Jak umíme číst hebrejské, arabské a čínské písmo? Poznáme, jestli je konkrétní rukopis čitelný vzhledem k svému vzoru?

Školní vzor nespojitého písmá

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z
a b c d e f g h i j k l m n o
p q r s t u v w x y z ß
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Normalizovaná latinka NDR z roku 1968 od Renate Tost
a Elisabeth Kästner.

Řada školských systémů postupně zavádí nespojité písmo, protože sami žáci i učitelé jej hodnotí „jako lepší“. Tato ukázka je anglické školní písmo D'Nealian (1978).

Radana Lencová a její Comenia Script

„Comenia Script je praktické psací písmo pro děti, které je jednoduché, moderní a současné. Má sloužit jako základní psací tvar, který bude obohacen o individuální tendence každého písaře, který si písmo přizpůsobí. Comenia Script zohledňuje psaní i dysgrafikům a levákům. K nácviку písma Comenia Script jsou připraveny písanky pro 1. třídu (v metodě analyticko-syntetické nebo genetické), písanky pro 2. třídu a mnoho dalších didaktických materiálů.“

Comenia Script funguje jako samostatný písmový font pro práci s počítačem, k vytvoření individuálních písmových předloh či pracovních listů, ale také pro běžnou sazbu ve stylu rukopisného písma.“

(z oficiálních [www stránek Radany Lencové](http://www.stranek-radany-lencove.cz))

Comenia Script Radany Lencové

Aa

Comenia
Script

k k

máma

A B C D E F G H I J K
 L M N O P Q R R S T
 U V W X Y Z , ; : ! ? &
 a b c d e f f g h i j k k
 l m n o p q r s t u v w
 x y y z á é í ó ú ý á
 ä z z z t t t t Á É Í Ó
 Ú Ý Ů Ě Ž Š Č Ř Ď Ě
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
 aa ac ae ag ao at ad
 al ea ec ed eg em en
 eq et fa fo fi fl fr fu
 fy fa fo fi fl fr fu fy
 hl ha he ho ht ka ko
 ma me md ml mo ml
 na ná ne nl no nt ol
 ou ov oy ta te to ua
 ud ug ul uo ut ve vl
 a b c d e f f g h i j k l
 m n o p q r s t u v w x
 y y z ß \$ @ + () © *
 % # - - - - - < > > >

Comenia Script

Aa Bb Cc Dd Ee Fff Gg Hh Ii Jj Kkk Ll Mm
 Nn Oo Pp Qq Rrr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yyy
 Zz 1 2 3 3 4 4 5 6 7 8 9 0 Renata, Nikola, Jean.

Jednoduché a praktické psací písmo pro děti, které je moderní a současné.
 V abecedě je několik písmen, jež mají více tvarových variant.

Aaa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm
 Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

Pro speciální účely je vypracována také bezserifová verze Comenie Script. Její
 kostra je stejná jako u základní abecedy, postrádá však serify (u malé i velké
 abecedy), veškeré spojovací tahy a tím možnost ligaturních napojení.

p	í	s	m	e	n	a
---	---	---	---	---	---	---

Comenia Script - ukázka písma

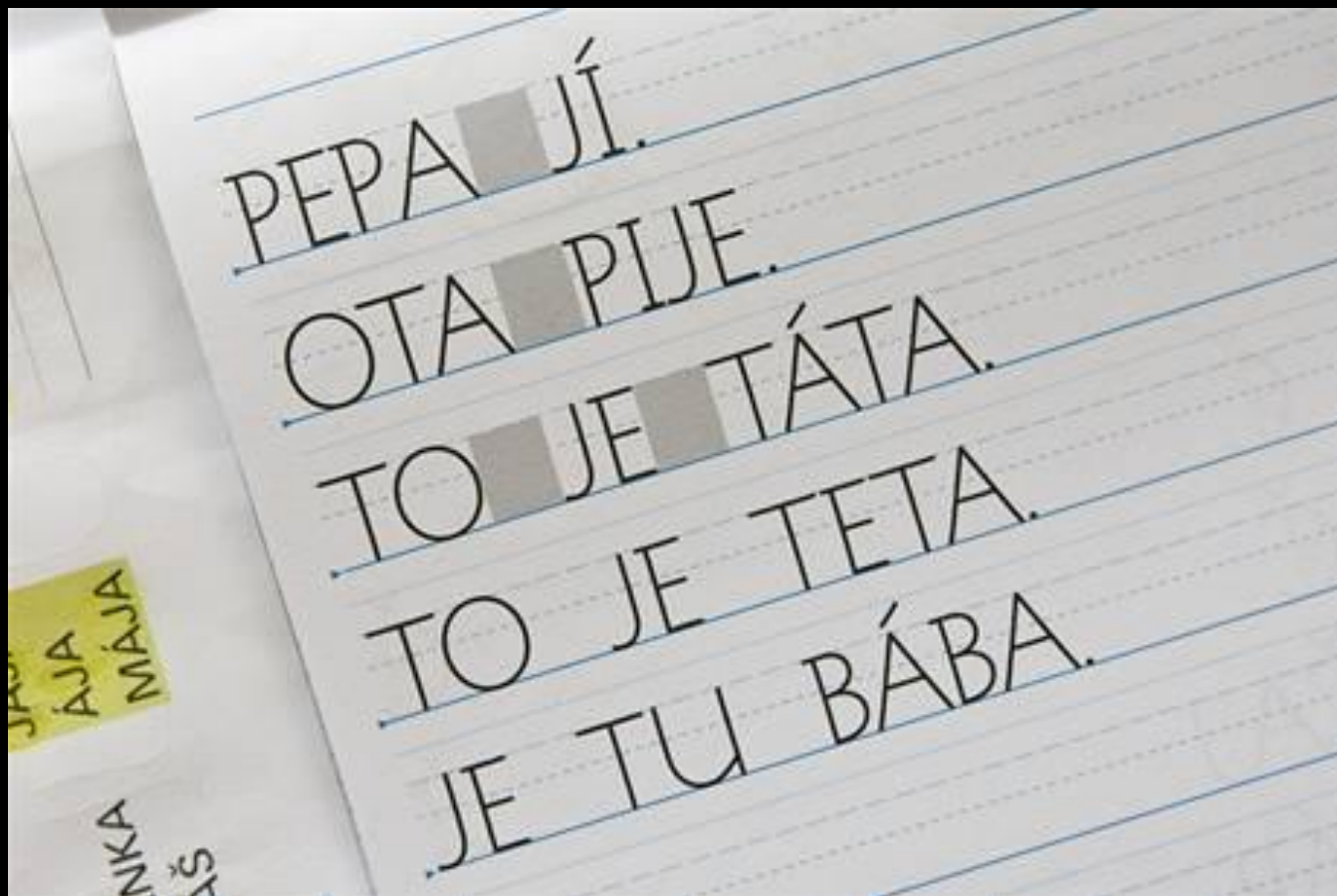
Comenia Script - ukázka pracovních karet

Kuličkové psací prostředky vedou k písaře tomu, že nemá ruku umístěnu pod řádkem, ale z boku, nebo dokonce píše písmo z pozice shora a se vztyčeným psacím prostředkem nad 45° .

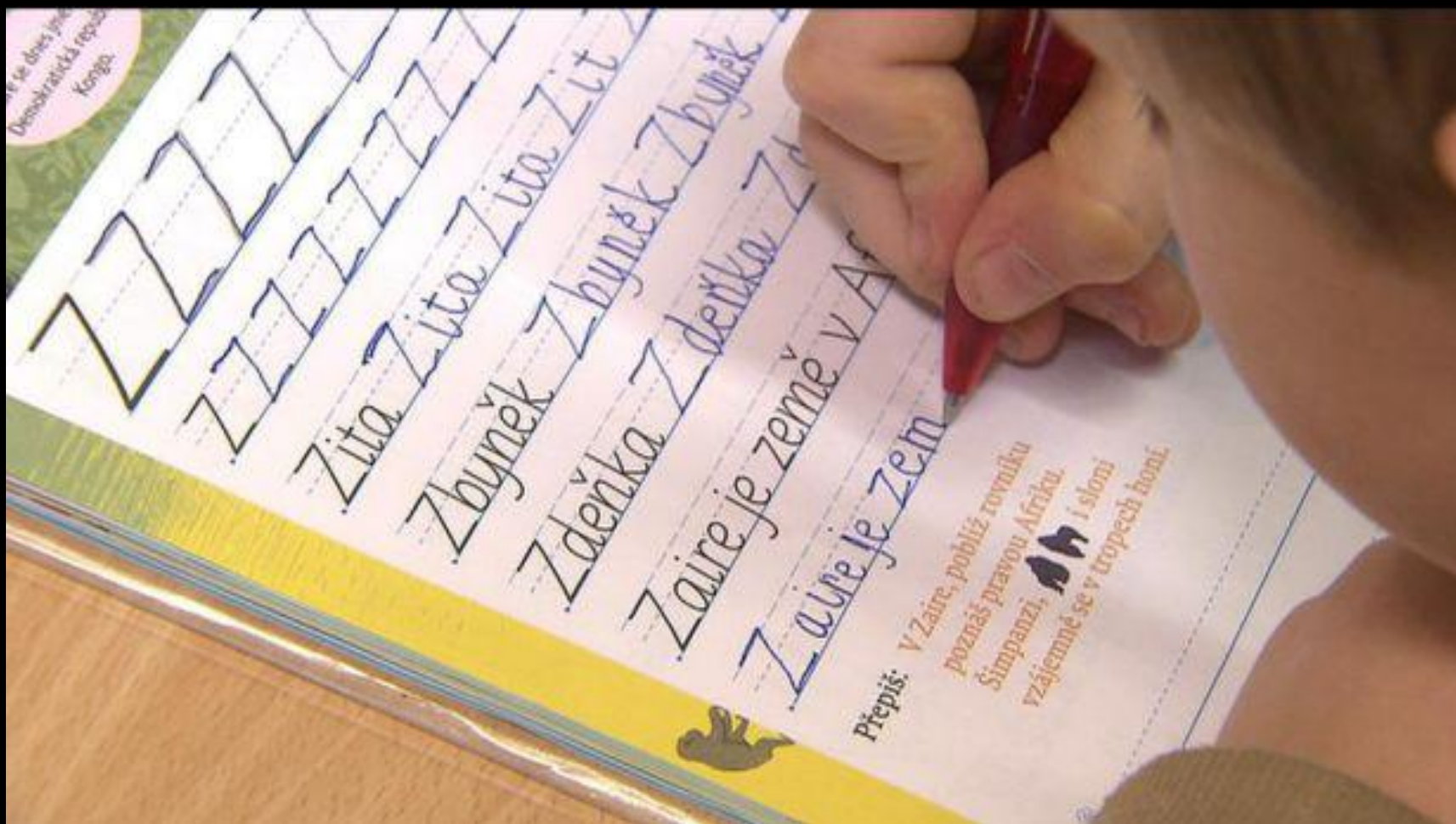
Úchop štětce pro psaní čínské nebo japonské kaligrafie se ustálil tak, aby byl opět v souladu trojúhelník vztahů: úchop štětce, který umožňuje z kolmé pozice psát všemi směry - štětec se špičkou a tuš - skládané znaky z částí vedených různými směry.

Nevýhodou nespojitého písma jsou nezřetelné hranice slov. Pokud děti ve slovech píší mezi jednotlivými písmeny širší mezery, ztrácí se postupně hranice slov. Učitelé museli přistoupit k tomu, že pomocí čtverečků z papíru naznačují, kde mezery mezi slovy mají být.

Skript je písmo kolmé nebo spíše kolmé, což si vynucuje jinou polohu ruky a většinou také jiný úchop psacího prostředku. Na obrázku je vidět, že tužka je orientována shora směrem k řádce - pravák tedy píše horním psaním.

Na této fotografii z článku, který propaguje Comenia Script (Nové písmo se u dětí osvědčilo, ČT 24), je také vidět, jak kolmé písmo nutí pisaře psát jinou polohou ruky, než je obvyklé.

Pravák s horní pozicí psaní.

Liniatura

Pro psací písmo je nejdůležitější střední výška písmen (velikost malého „a“). Určuje základní čtecí kód, proto je v poměru k ostatním dvěma větší.

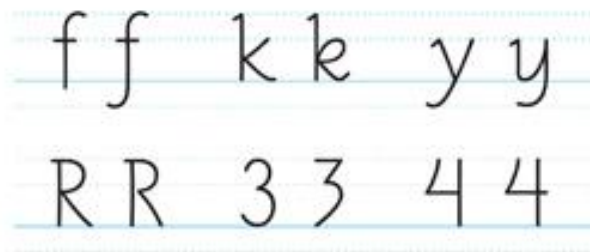
Oproti stávajícímu vzoru, kde byly všechny výšky stejné, má nyní dítě na písmeno větší prostor. Střední výška se zvětšuje na 8 mm (z původních 6 mm). Horní a spodní linie mají stejnou výšku 5 mm. Základní linie, na níž jsou písmena postavena, je vyznačena plnou čarou, ostatní, doprovodné linie čarou přerušovanou. Dítě si má uvědomovat především základní linii – kde písmeno stojí a jestli jde tah pod linku. V počátcích psaní je lepší ponechat dětem prostor a nezačínat hned se čtyřlinkovou liniaturou. Doporučuji používat pouze základní linku, např. s naznačením tečky, odkud tah vychází (viz pracovní listy v příloze):

Později se může přistoupit k jemně linkovanému sešitu s danými poměry abecedy. Vůbec nejlepší je psát do hladkých bílých sešitů a liniaturu mít nakreslenou na papírové podložce, která je vsunuta pod psací papír (liniatury najdete v příloze).

Tvarové varianty

V abecedě je několik písmen, která mají více tvarových variant. Obvykle máme v sobě některé tvary již zakořeněné, psali tak např. naši rodiče či prarodiče a nám se to zalíbilo, ale nejen to – je to výraz určité svobody. Čtyři písmena a dvě číslice mají po dvou tvarových variantách. Děti mohou vyzkoušet obě varianty a rozhodnout se pro tu, která jim lépe vyhovuje, nebo používat varianty obě:

Serify

My i naši prarodiče jsme byli zvyklí psát na horních a dolních dříkách smyčky. Ty jsou však nepraktické. Vznikly v době baroka z kaligraficky zdobených horních přetahů; mělo se také za to, že smyčky urychlují psaní. Není tomu vždycky tak, a když, tak často na úkor čitelnosti. Při rychlém psaní jsou si písmena se smyčkami velice podobná (někdy až tvarově splývají) a navíc odvádějí pozornost od základní střední výšky, která je pro identifikaci písmene v psaném textu daleko důležitější. Praktičtější a čitelnější řešením jsou proto volné dříky, které nás navíc nenutí vracet se zpět na základní účaři a všechna písmena spojuvat. Aby byla písmena vizuálně výraznější a písmo čitelnější, používají se pro zvýraznění dříků tzv. serify, které označují začátek tahu. Všechny serify

PERO

Nejvhodnějším nástrojem pro psaní je inkoustové plnicí pero. Je to citlivý psací nástroj, se kterým se nejlépe naučíme psát. Má svou charakteristickou stopu, kterou můžeme lehce regulovat. Výrazně ji však nezměníme ani velkým tlakem, to bychom peru spíše ublížili. Proměnlivá šířka tahu se tvoří buď měkkými ostrými pery, která jsou na změnu tlaku uzpůsobena, nebo pery seřízlými, na které se netlačí. Ta tvoří tzv. stuhovou linii, která se dnes využívá především v kaligrafii (viz str. 43).

Držení pera

Klasické plnicí pero nás vede k nejlepšímu správnému držení – lehkému a uvolněnému. Pero nebo tužka by měly být drženy v takové vzdálenosti od hrotu nebo špičky, aby mělo dítě stálou kontrolu nad tvary, které si přeje vytvořit. Do psaní se zapojují: palec, ukazováček a prostředníček. Palec a prostředníček drží pero, zatímco ukazováček řídí tvarování písmen. Rukojeť spočívá blízko velkého kloubu. Zkuste na pero netlačit – pohodlné držení povede k dobrému psaní.

Úhel pera

Pero nás naučí nejen, jak psací nástroje držet, ale říká si rovněž o své vhodné natočení, které vytváří stejnou stopu. Špička hrotu by měla ležet v úhlu 45° k základní linii, na které jsou písmena postavena.

Doporučená pera

Vhodné je každé plnicí pero, plněné tekutým inkoustem či bombičkami. Pro děti je vhodnější menší velikost per, avšak násadka by neměla být příliš krátká (jak se to často děje u reklamních psacích předmětů). Méně vhodná jsou kulíčková pera (tzv. propisovačky), pera s keramickým hrotem nebo tenké fixy. Jedná se o méně citlivé nástroje, na kterých si děti spíše zkazí ruku i styl psaní. Zejména propisovačky nás nutí na hrot tlačit, protože psací tekutina je hustá a nevytéká plynně jako u plnicích per. Vytvářením velkého tlaku na psací nástroj se mohou děti unavit a o psaní mohou ztratit zájem. Psaní by mělo být spíše radostí.

Inkoust

Barvu inkoustu volíme modrou, černou, hnědou – jakoukoliv nesignální barvu. Často se ve školách používá modrý inkoust, černý však působí lépe graficky – kontrastněji – hnědý pak měkčeji. Záleží tedy na osobním vkusu nebo výtvarném záměru.

Comenia Script - balíček pro žáka

Autorka návrhu Comenia script **uvádí, že její písmo je:**

- ▶ čitelnější
- ▶ rychlejší
- ▶ pro děti zajímavější
- ▶ výhodnější pro dysgrafiky
- ▶ výhodnější pro leváky
- ▶ modernější, že lépe odpovídá charakteru doby, protože napodobuje písmo tištěné, které dnes v praktickém životě převládá
- ▶ variabilnější - u některých písmen umožní vytvořit si vlastní podobu a charakter písma
- ▶ odstraňuje rozdíl mezi předlohou tištěného písma pro čtení a zcela jinou podobou pro určenou psaní

Otázkou je, zda je to skutečně pravda a jak to zjistit...

- ▶ v anglosaských zemích si uživatelé nespojitého písma taktéž stěžují na nečitelnost - nedbalé psaní „zneškodní“ jakoukoli podobu
- ▶ **neváže** - každé písmeno se skládá z mnoha částí, stopa je vedena z různých stran, nasazení každé části vyžaduje dobrou orientaci v prostoru; některá písmena jsou stranově velmi podobná, až stejná - co dyslektici a žáci nejistí v ose levá - pravá?
- ▶ pro leváky je uzpůsobena jen zanedbatelná část tahů a neřeší vztah tahu a tlaku, tedy dolního a horní psaní
- ▶ **přerušovanost v psaní stírá hranice slov**
- ▶ **požadavek změny školního vzoru písma nevyšel od učitelů elemen-taristů, ani z MŠMTV, ale z umělecké akademické sféry**
- ▶ zavádí dvojkolejnost výuky písma v době, kdy v praktickém životě klesá význam rukopisného psaní, který se omezuje spíše na školní docházku - už dnes většina dospělých píše hlavně na PC

Nevýhody nespojitého písma

- ▶ obtížně stanovitelné hranice slov v žákovských rukopisech, a tím i ztížené čtení a přijímání textu
- ▶ ti, kteří vzhledem k svému povolání jsou nuceni hodně psát nebo věku (středoškoláci) při psaní dlouhých textů třeba jen dočasně přecházejí ke spojitému písmu
- ▶ princip skládání písmen je zatížen velkým množstvím rozjezdů – každý rozjezd vyžaduje umístění hrotu psacího prostředku do příslušného místa
- ▶ ▶ ▶ teprve, až dnešní žáci budou dospělí, se ukáže, jestli budou v tvorbě rukou psaných textů úspěšnější než ti, kteří se dnes učí psát spojitě

Milé děti!

Celý rok jste se pilně učily.
Umíte už číst, psát a počítat.

Nyní si budete hrát.

Budete chodit do lesa a na pole.

Také se budete koupat.

Mamince, tatovi i tetě budete
číst ze svých knížek.

To budou hezké dva měsíce.

Čekně je užijte!

V září vesele do druhé třídy!

Milé děti!

Celý rok jste se pilně učily.
Umíte už číst, psát a počítat.

Počet nasazení psacího prostředku v písmu spojitém a nespojitém. Nutno podotknout, že každé nasazení je spojeno s námahou při rozjetí a je náročné na orientaci v prostoru, kde nový tah začíná.

Tramta'rie TRAMTARIE

Při rychlém a dynamickém psaní mají písaři tendenci písmo spojo-
vat kvůli plynulosti psané stopy. To ostatně zná každý, kdo chce
psát rychle skriptem.

Kritikové Comenia Script upozorňují, že žáci na druhém stupni ZŠ
jsou schopni se paralelně naučit psát nespojitým písmem za něko-
lik vyučovacích hodin a že my všichni jsme se to lehce dříve sa-
movolně naučili také. Opačný proces je však téměř nemožný.

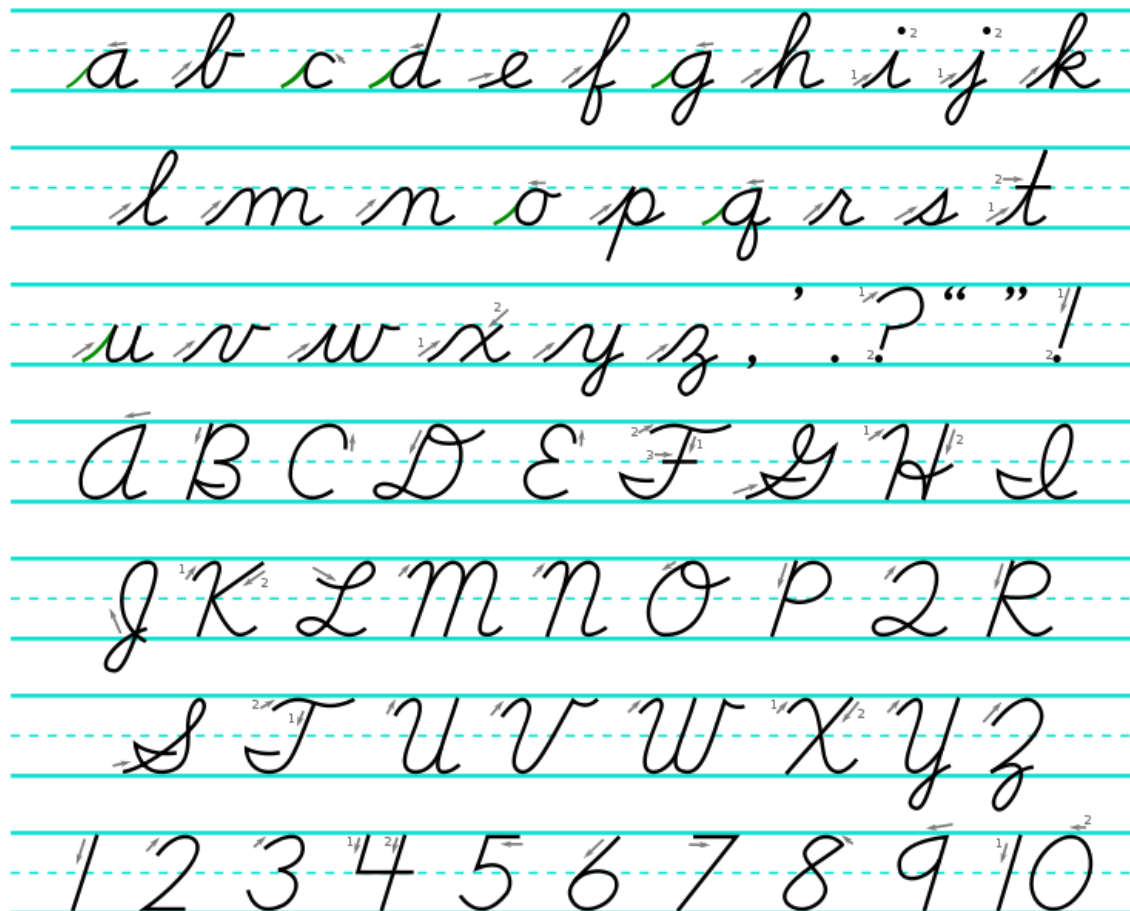
Základní otázkou je, co přechodem od spojitého k nespojitému
písmu získáváme a co ztrácíme - od roku 2007 v horečnaté a
vzrušené diskusi dvou nesmiřitelných táborů a často se míjejících
argumentů jsme to ještě před touto změnou s největší pravděpo-
dobností vlastně ani nezjistili.

enjoy it. It's not particularly pretty, but
let's see if it's generally legible, right? Really the
a particular issue with my handwriting is that
the g's, y's, and j's all look the same. And
sometimes it can get a little scrunchy, or
a bit of re-reading to fully understand,

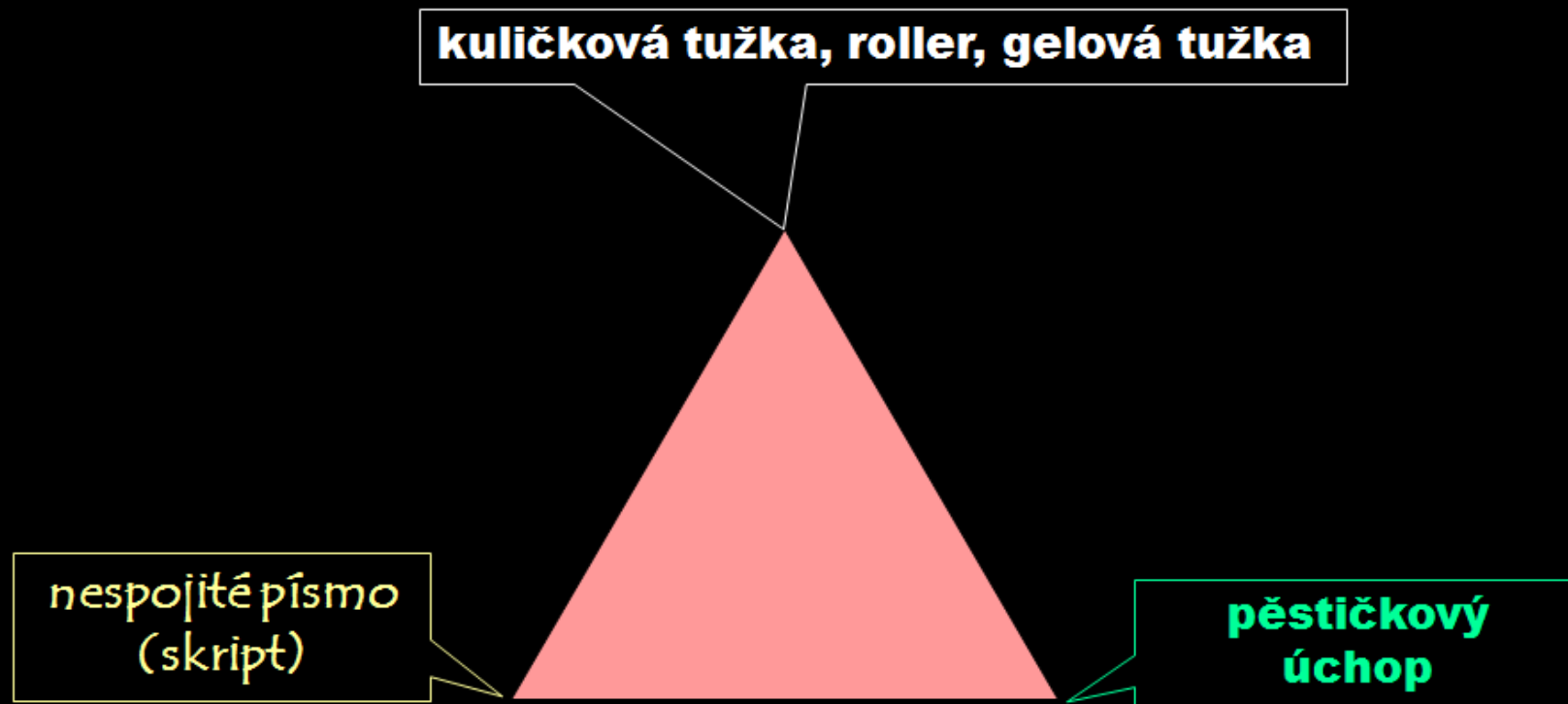
So, when I really want to
be legible, or if I'm writing
myself a note, I'll write really
big; spaced out, like so.

and your own
we're getting under your
maybe get in. In some
case & will be fast,
for more people to get to
not be that'll be
I don't know a
and that's, I mean a
but it's a small

Ukázky nečitelného nespojitého písma. Souběžně s diskusemi o podobě rukopisného písma se rozvíjí diskuse i o jeho budoucnosti v době digitální sazby na PC. Proti tomu se však objevuje zájem o kultivované, až kaligrafické psaní, kterým je možno se prezentovat.

Anglické školní písmo D'Nealian.

Všeobecně rozšířené kuličkové psací prostředky, většinou velmi ne-
kvalitní, **nutí zvednout propisovačku do úhlu kolem 60 - 90°, což
změní špetkový úchop v pěstičkový.** Tomu lépe vyhovují jiné pohyby
prstů a ruky především ve směru nahoru - dolů. **Různé varianty
školních skriptů jsou pak postaveny na kolmém a většinou užším
písmu.**

Je písmo pro praváky
vhodné i pro leváky?

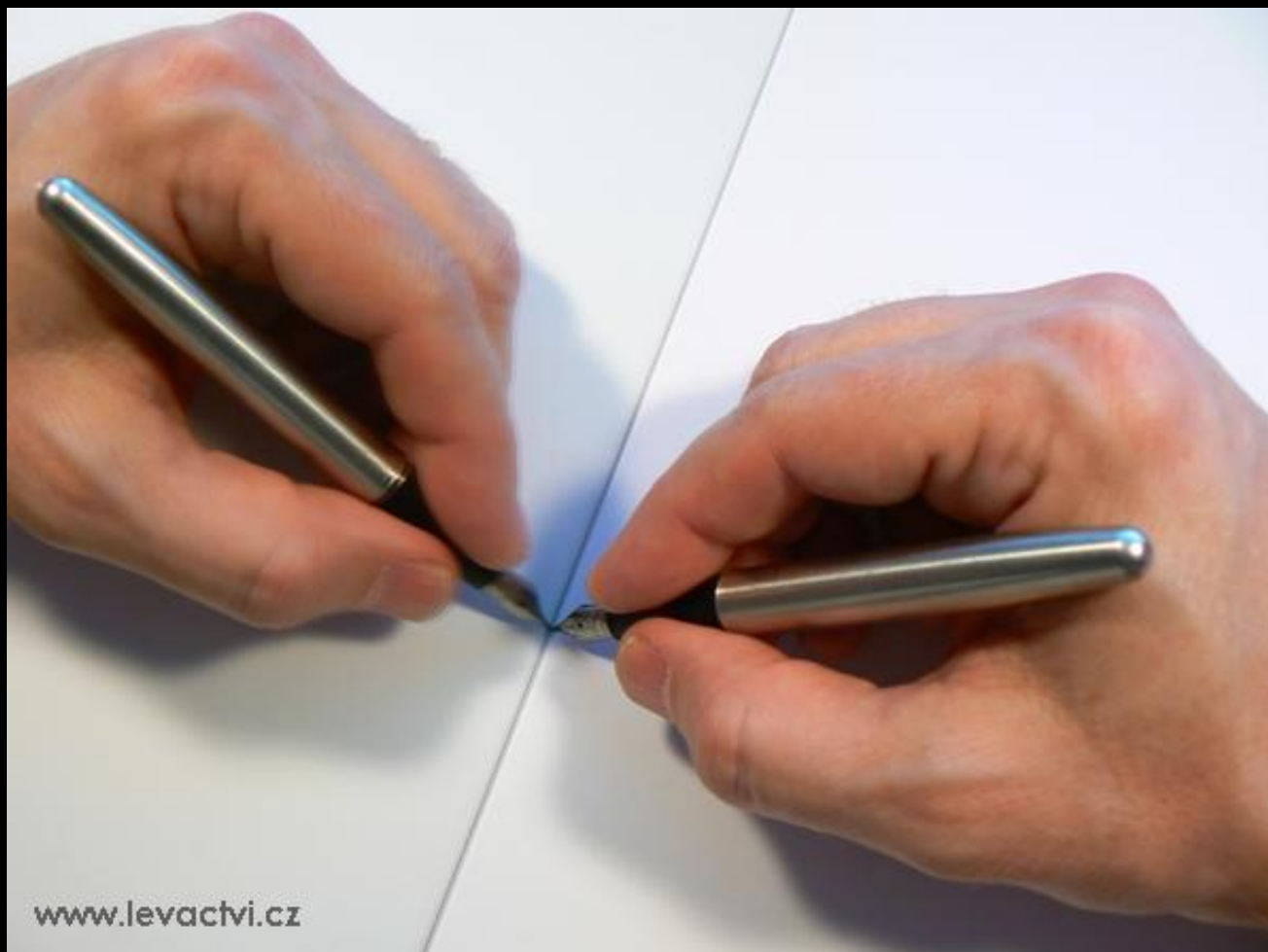
Písmo, kterým píší praváci, se vyvinulo jako výhodné pro psaní pravou rukou!

▶ leváci jsou schopni se opačně ubíhající písmo naučit psát, ale jsou v obtížnější situaci a obvykle si hledají vlastní způsob, jak pro ně opačně ubíhající písmo zvládnout, aby se výsledky psaní vyrovnali výkonům praváků

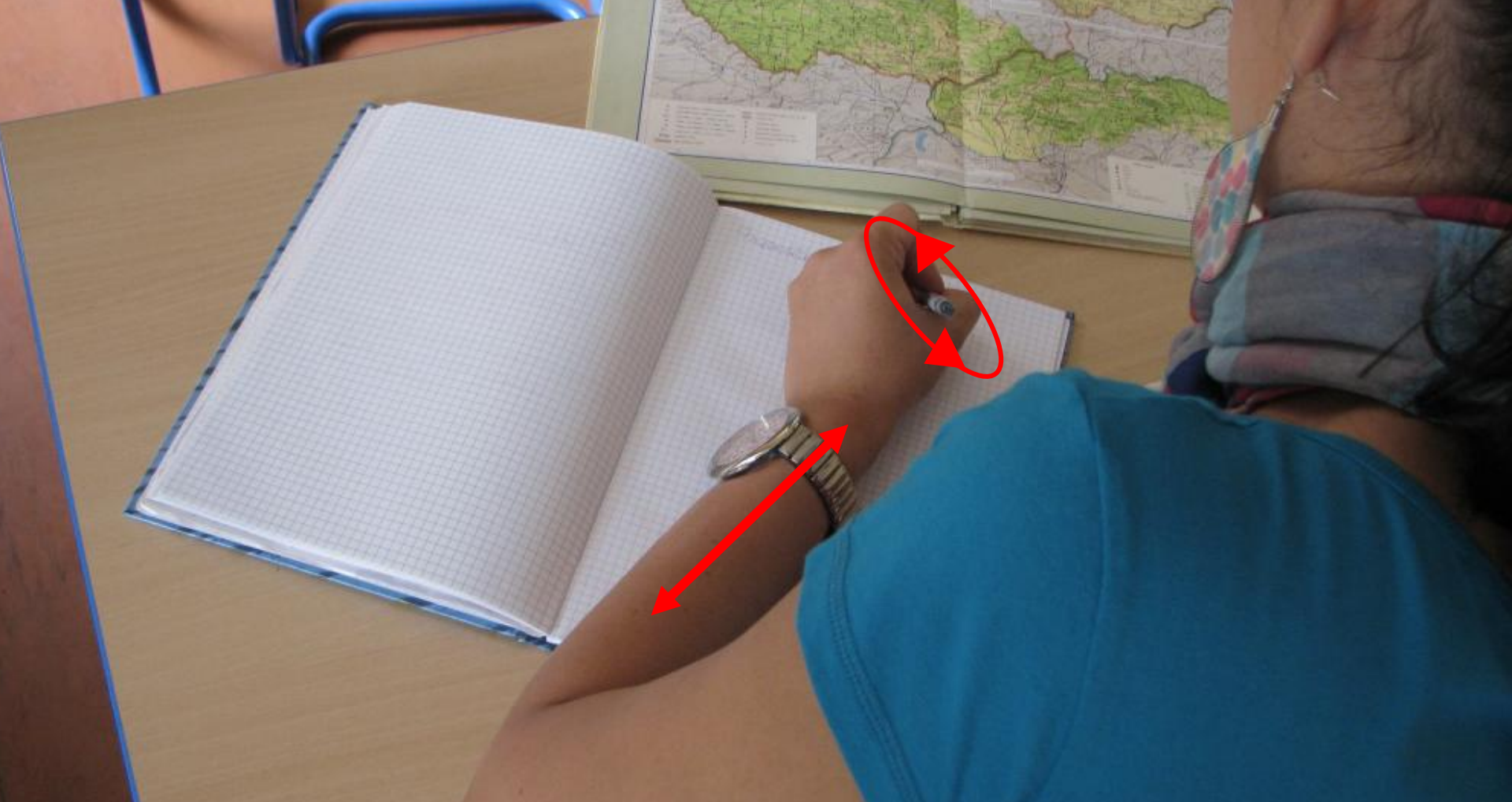
▶ mezi takové metody patří zejména psaní tzv. horním psaním, které je při psaní skutečnou zrcadlovou pozicí nebo převrácením sklonu písma u metody dolního psaní

▶ levákům by nejvíce vyhovovalo stranově převráceně psané písmo, ale to by zase leváky omezovalo v komunikaci s pravostrannou společností, proto a i z dalších praktických důvodů je nepřijatelné

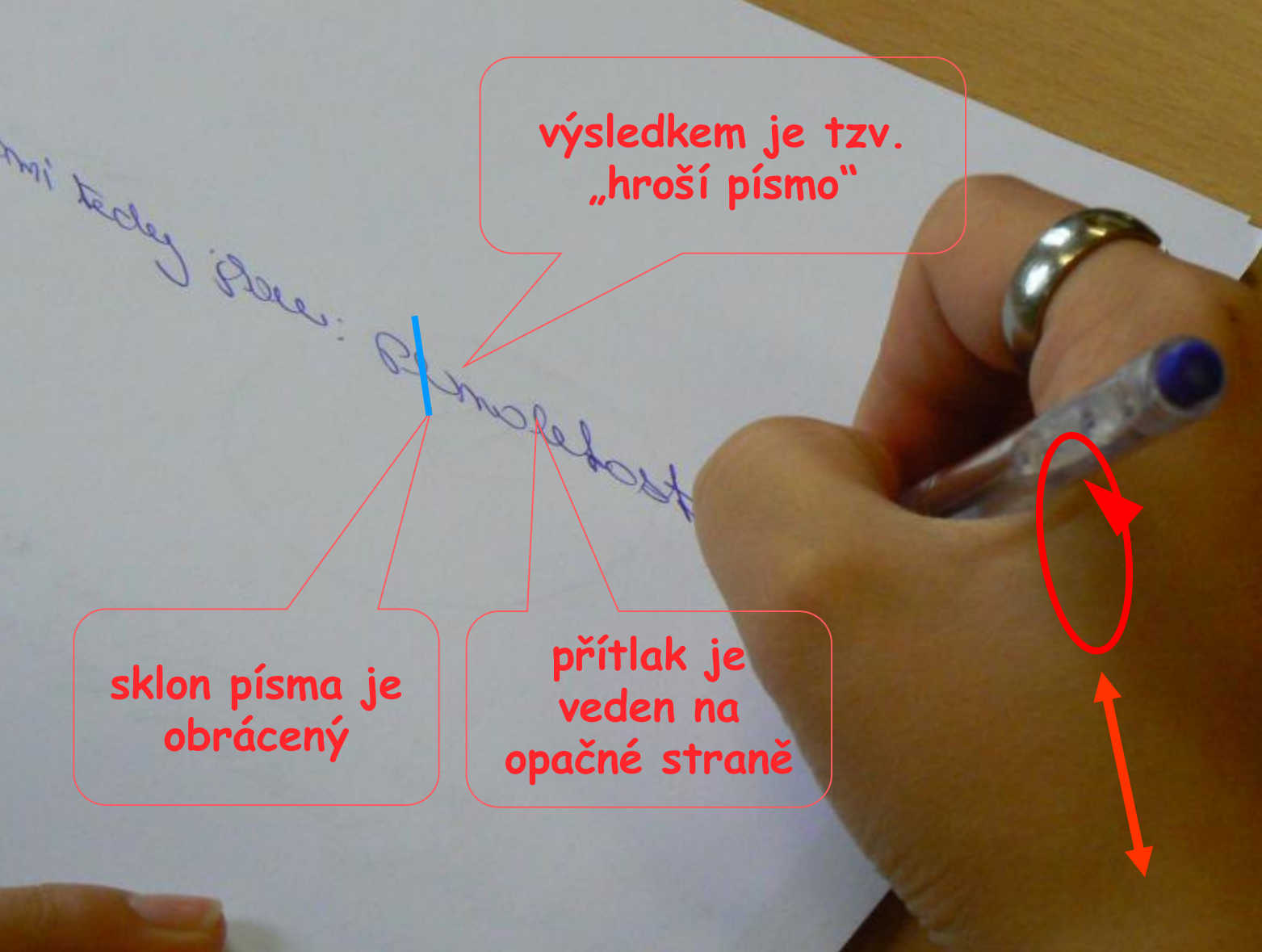
▶ ▶ ▶ jednou z možných variant je i použití skriptu, který je spíše kolmý

Horní pozice (drápání), z které leváci píší nejčastěji, umožňuje využívat při psaní mnohem více tahu než u psaní z dolní pozice. Na obrázku je ruka pravákova, zrcadlo natočeno ve sklonu písma - a výsledek? V zrcadle je vidět, jak píší leváci z horní pozice!

Dolní levák nakonec kompenzuje své obtíže tím, že pohyb vede částečně ve směru dopředu dozadu a zároveň ze zápěstí, čímž se mu změní sklon a charakter písma. Takto to řeší i levačka na fotografii.

výsledkem je tzv.
„hroší písmo“

sklon písma je
obrácený

přítlak je
veden na
opačné straně

Převrácené písmo z pozice písaře – pohyb ruky ze zápěstí je veden dopředu a zpět, psaní se přenáší na pohyb prstů, přítlak je v opačném směru („podškrabávání“).

Pěstíčkový úchop – palec překrývá psací prostředek. Kuličková tužka v kolmém uchopení přináší kolmé písmo. Psaní skriptem – nápodobou tištěného písma.

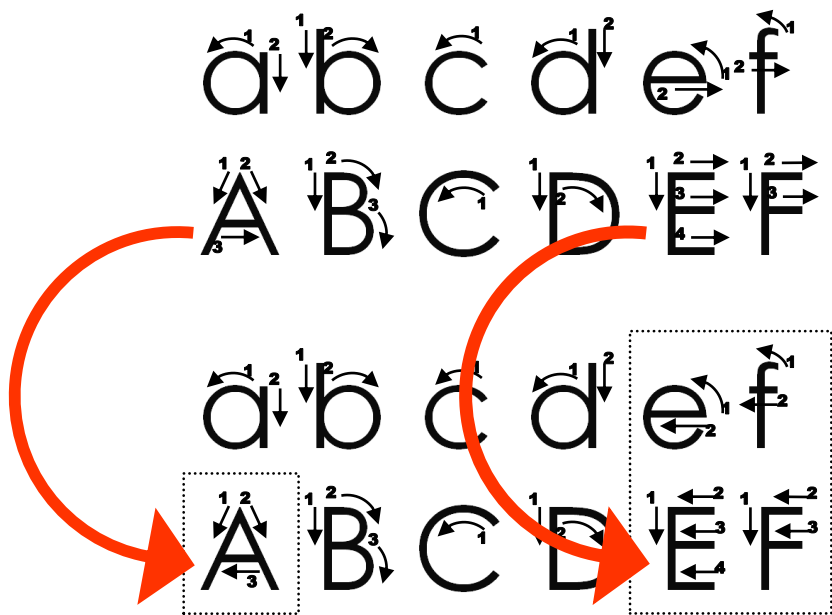
Je nutné tvořit písmo pro leváky?

Leváci a písmo

- ▶ když bylo levákům oficiálně povoleno psát levou rukou, učitelé a metodikové psaní velmi brzy zjistili, že stanovenou metodou dolního psaní leváci psací prostředek před sebou tlačí a začali hovořit o tzv. „písmu strkaném“ a že leváci z tohoto způsobu psaní hledají různé možnosti úniku
- ▶ přestože si uvědomili, že pro leváky psát spojitě zleva doprava ubíhající písmo z dolní pozice je složité, zcela překvapivě hned od počátku let padesátých zavrhnuli horní pozici levákovy ruky, která skutečně zrcadlově kopíruje při psaní pohyb pravákovy ruky
- ▶ jednou z malých úlev pro leváky pak u nespojitých písmen připustili / doporučili „možnost“ psát vodorovné tahy zprava doleva – problém se snažili vyřešit úpravou směru psaní u některých písmen – to šlo jen u nespojitého písma
- ▶ ▶ ▶ přestože se hovoří o písmu pro leváky, o žádnou takovou věc se nejedná – písmo je pořád stavěno pro praváky

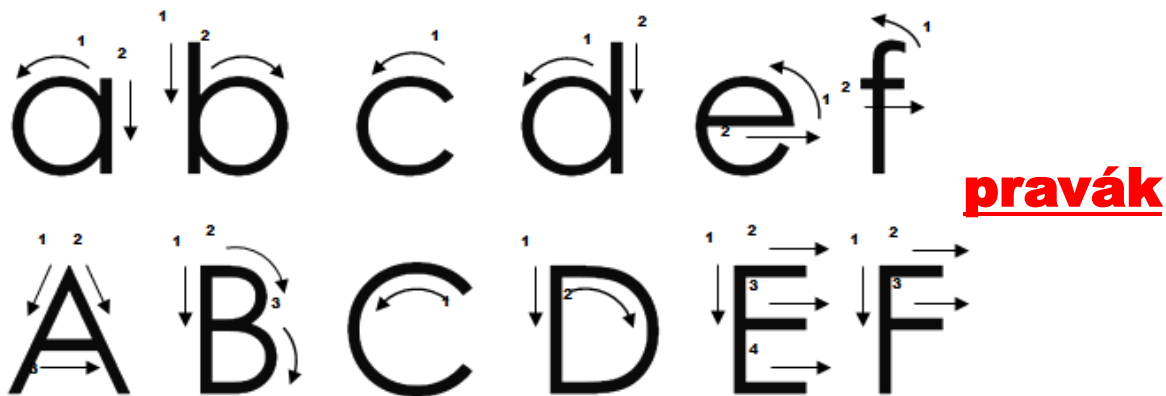
V některých anglosaských zemích se píše nespojitým, nelineárním písmem, které napodobuje písmo tištěné. Pro leváky jsou připraveny abecedy s některými výhodnějšími tahy zprava doleva.

Ukázka podstaty „vytvoření písma“ pro dolní leváky - vodorovné tahy zleva doprava jsou nahrazeny psaním v opačném směru.

Je ovšem potřeba říci, že takových tahů je jen velmi málo a vůbec neřeší problém tahu a tlaku při psaní!

Ve spojitém písmu, kterým píšeme převážně my, takové změny směru nejdou uskutečnit vůbec. Touto málo produktivní cestou se vydalo i nově zaváděné písmo ComeniaScript. Pokud leváci píší horním způsobem, úpravy písma nepotřebují!

levák

Tento princip skládaných tahů při psaní skriptem se zvýrazněním tahů pro leváky se objevuje v tzv. „písmu pro leváky“ v různých národních variantách. Nutno podotknout, že na tyto tahy přijdou leváci poměrně rychle a zcela samostatně, protože plně odpovídají přirozenému pohybu levé ruky. Na druhé straně tvoří tyto zprava doleva vedené tahy při běžném psaní jen zcela zanedbatelnou část stopy.

a

q

g

d

b

p

a

q

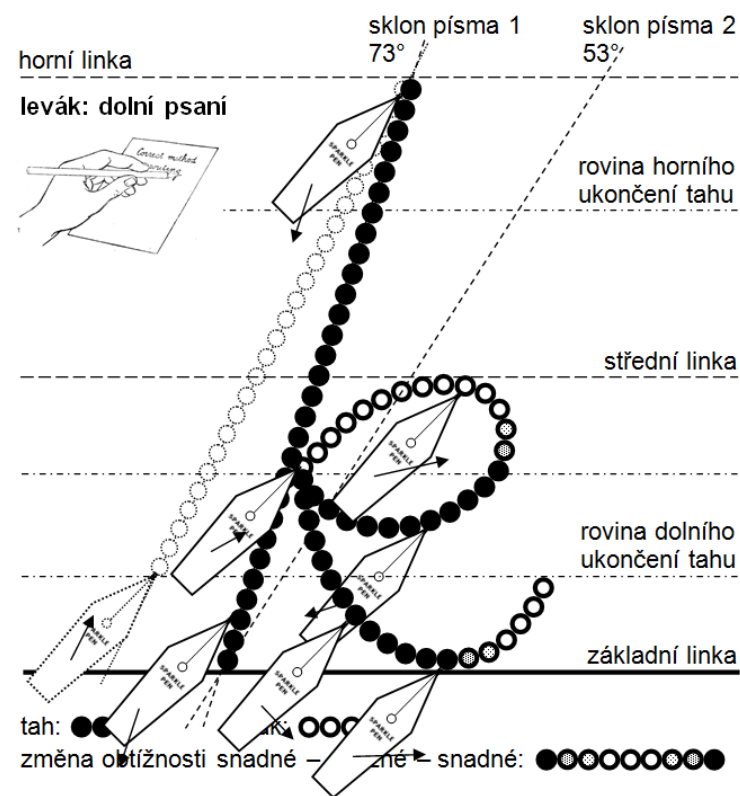
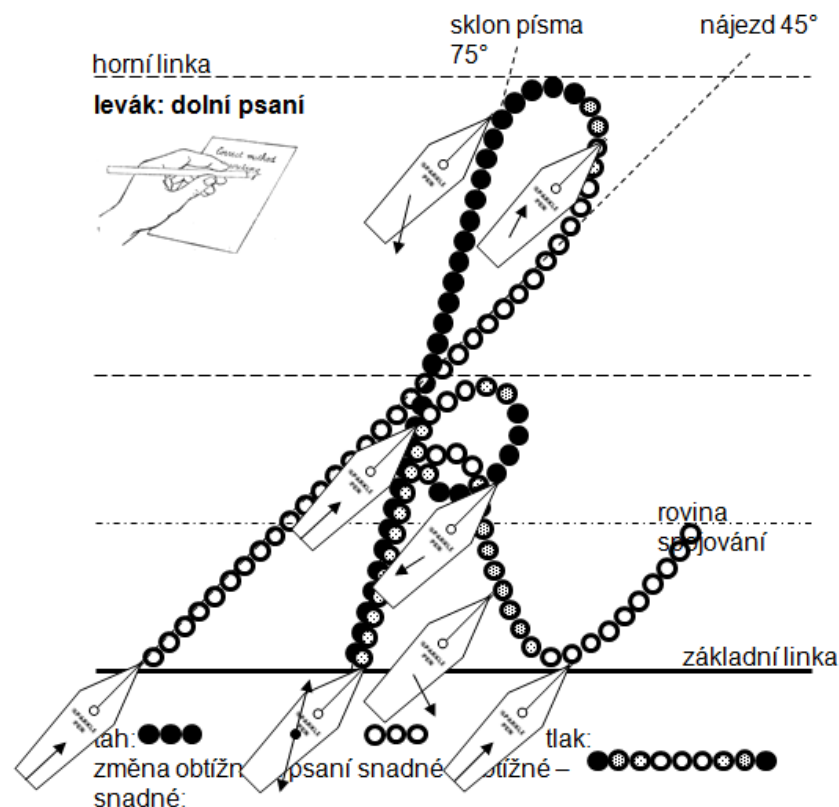
g

d

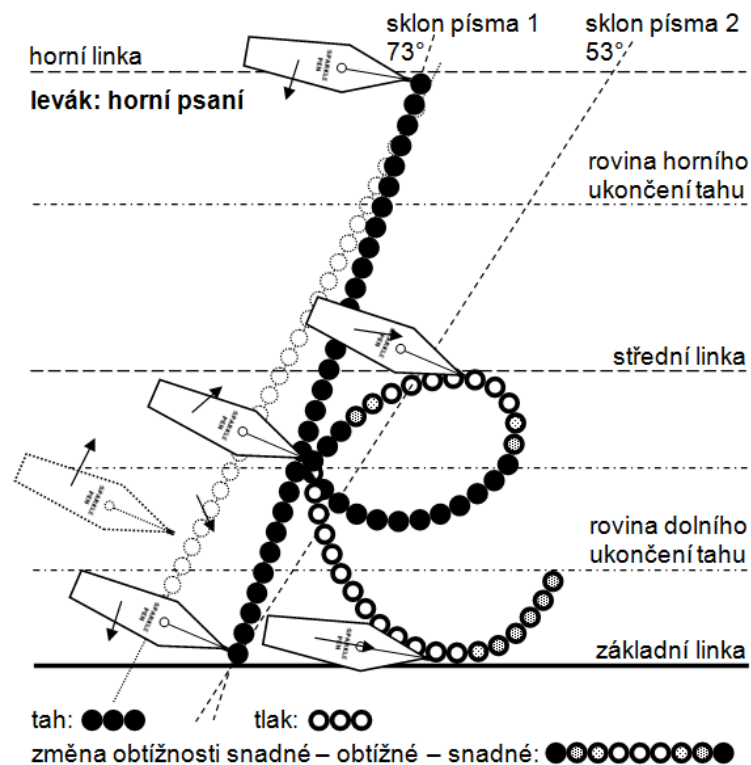
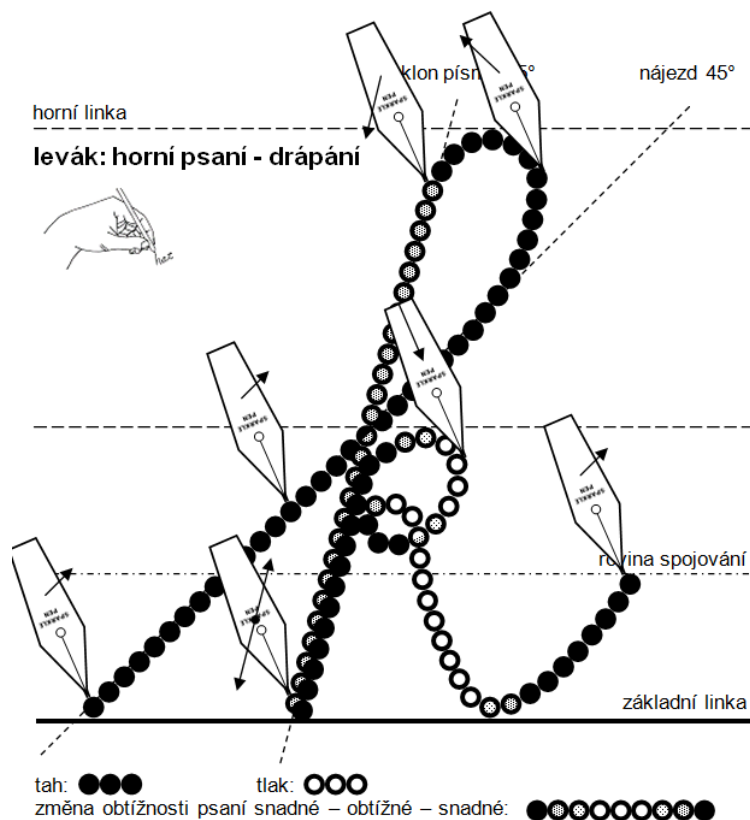
b

p

Comenia Script - ukázka písanek pro leváky.

Zobrazení tlaku a tahu při psaní písmene „k“ spojitým písmem a nespojitým (D'Nealian) pro leváky s dolním způsobem psaní: při psaní nespojitého písma částečně odpadají skutečné přítlaky psacího prostředku na papír (skrytý nájezd), ale směr pohybu ruky i s psacím prostředkem – poměr délky strkané/tlačené stopy se v obou případech významně neliší.

Zobrazení tlaku a tahu při psaní písmene „k“ spojitým písmem a nespojitým (D'Nealian) pro leváky s horním způsobem psaní: při psaní nespojitého písma částečně odpadají skutečné přítlaky psacího prostředku na papír (skrytý nájezd), ale směr pohybu ruky i s psacím prostředkem – poměr délky strkané/tlačené stopy se v obou případech také významně neliší.

Porovnáme-li poměr tahu tlaku mezi spojitým a nespojitým písmem ve vztahu k psaní leváků, není možno pro leváky nalézt výhodu nespojitého písma (vyjma některých vodorovných tahů vedených zprava doleva). Výhoda či nevýhoda se dá porovnávat pouze v rovině:

- spojité x nespojité písmo – pro všechny písáře
- dolní způsob psaní leváků x horní způsob psaní leváků

nikoli ovšem v rovině:

- nespojité písmo x leváci (ať už dolní, nebo horní)

Co říci závěrem?

- ▶ polovina světa se západní tradicí, kde se píše latinkou, píše spojitě a druhá píše nespojitě – všude se z hlediska dlouhodobé tradice vývoje rukopisného písma v dějinách vystřídaly několikrát oba systémy rukopisného písma
- ▶ každá společnost zdůrazňuje výhody své konkrétní podoby písma, na kterou je zvyklá; nad nevýhodami krčí rameny s tím, že to tak asi je a že se s tím prostě nedá nic dělat...
- ▶ jen velmi těžce se komplexně posuzuje výhodnost jednoho, nebo druhého systému, protože do porovnávání se promítají i emoce, vztah k tradici a vlastní ztotožnění se s některým systémem, které objektivnější zhodnocení zastiňují
- ▶ ▶ ▶ čitelnost, nebo nečitelnost rukopisů se neodvíví od systému písma, ale od zručnosti písaře a jeho ochoty dodržovat obecně sdílenou předlohu psaní

Použitá literatura a informační zdroje:

6. <http://www.paleografie.org/UK/img/gallery/110415134747.jpg>
7. <http://www.grafolog.cz/skol-predlohy.php>.
- 13 - 15. vlastní fotografie
16. <http://typomil.com/typofilos/wp-content/obrazky/normalizovana-lat-ces2-big.gif>
17. Wachendorf, Peter; Debbrecht, Jan: Shreibschrift - Das Selbstlerneheft i SAS, Jandorfverlag, Brühl, BRD, rok vydání neuveden
18. vlastní nákres
19. sken školní písanky pro 2. třídu základní školy, Studio 1 + 1, Brno; schváleno MŠMTV ČR 24. 7. 2000
20. Slabikář, SPN, Praha, 1967, str. 121 - sken; sken žákovské práce
21. http://www.2zsberoun.cz/uploads/file/ukazkypraci/pisanka_Ema_Reitermanova_1tr.JPG
22. http://www.2zsberoun.cz/uploads/file/Files2012/vzorna_pisanka_1B.PDF
23. http://www.2zsberoun.cz/uploads/file/Files2012/ctenarsky_denik_2A.PDF
25. <http://www.grafomotorika.eu/ukazky-grafickych-projevu-deti-pred-a-po-naprave/>
28. <http://typomil.com/typofilos/wp-content/obrazky/normalizovana-lat-nem-big.jpg>
29. <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Cursive.svg>
- 31 - 32. <http://www.lencova.eu/cs/>
34. <http://tn.nova.cz/zpravy/domaci/novy-skolni-rok-nove-pismo-maturity-i-predmety.html>
35. <http://lindovska.blog.idnes.cz/c/173685/Tajemstvi-cinske-kaligrafie.html>
36. http://www.lidovky.cz/comeia-je-jen-velky-byznys-tvrdi-odbornice-na-pismo-f9a-/veda.aspx?c=A121218_144407_ln_domov_khu
37. <http://www.5plus2.cz/5230/koly-v-okrese-zvazuji-zcela-nove-pismo>
38. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/159677-nove-pismo-se-u-deti-osvedcilo/>
39. vlastní fotografie

Použitá literatura a informační zdroje: 2

- 40 - 42. <http://www.lencova.eu/cs/>
- 46. Vodička, Ivo: Nechte leváky drápat, Portál, Praha, 2008, str. 100
- 47. Vodička, Ivo: Nechte leváky drápat, Portál, Praha, 2008, str. 39
- 48. <http://chronicle.com/blognetwork/tenuredradical/files/2012/07/handwriting.jpg>
<http://z9.invisionfree.com/21c/ar/t6115.htm>
- 49. <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Cursive.svg>
- 50. vlastní nákres
- 53 - 56. vlastní fotografie
- 59 - 60. vlastní nákresy
- 61. <http://www.lencova.eu/cs>
- 62 - 63. vlastní nákresy

Vodička, Ivo: Nechte leváky drápat, Portál, Praha, 2008

Objasňuje podstatu grafomotoriky levorukého psaní, popisuje základní přístupy leváků k psaní a nově zdůvodňuje nejvýhodnější způsob psaní pro leváky a používání pomůcek pro leváky doma, v mateřské a základní škole.

Učitelům, rodičům a samotným levákům poskytuje praktické rady o psacích a kreslicích prostředcích pro leváky a o jejich použití doma a v mateřské a základní škole. Na základě rozboru písma ve vztahu tahu a tlaku při psaní vysvětluje, proč většina leváků píše jinak, než je doporučeno školní metodikou. Obsahuje vyobrazení způsobů psaní leváků, ukázky rukopisů a fotografie.

Střední škola pedagogická, hotelnictví a služeb, Komenského 3, Litoměřice

ivo.vodicka@seznam.cz
www.levactvi.cz